թի՛ հանար ուրիշ բացատրություն չունենք, բացի այն որ թիւրիմացու ուղիզը սպառված է, անընդունակ է իր մէջ տեղաւորել երկու միայր միասին՝ անձնական շահ և ընդհանուր շահը.... Կամ մէկը կամ միւսը,—բայց երկուսը միասին անհնարին է երևում թիւրիմացի հայի համար....

Իսկ նա այդ բազմակողմանի ընդունակութիւնն էլ չէ ընդունում որիշի մէջ, որովհետև ինքն էլ այդ ընդունակութիւն չունի։

Մի սատրապան հայ չի դիմի մի երիտասարդին, որ նիւթական կարողութիւն է ստացել և մի և նոյն ժամանակ կամենում է շարունակել ազգին ծառայել, ասելով՝ ես ձեզ խորհուրդ կը տամ, թողնելք ազգային գործը և պարապելք ձեր կայքի կառավարութեամբ, կարգադրելք նրան. երկու բան, խո՛, անկարելի է միասին անել....

Իսկ թիւրիմացի հայի, թէ պատասար վանականի, թէ արհեստաւորի, թէ բարձր ուսում ստացածի բերանից մենք այդ լսել ենք....

Իսկ թիւրիմացին այդ ասում է անկեղծ կիրպով, համոզմունքով, որովհետև ինքն զգում է թէ անկարող է երկու բանով միասին պարապել....

Այսպիսով կատարեալ նիւթականութեան մէջ ընկղմվելով, չը շարունակելով մտաւորապէս զարգանալ, մի և նոյն ժամանակ որ և է միջոցներով զգաստութեան ուղիզով հետզհետէ սպառվելով, թիւրիմացին հայը գարձել է միակողմանի, մեռացել է անշարժ, դարձել է անտարբեր դէպի իր ազգը, եաւիան շրջանից դուրս որ և է գաղափարներ....

Իսկ ի՞նչ մենք տեսնում։ Ինչպէս մի ժամանակ թիւրիմացի հայը անառական և մեռաւոր կոչվելիս էր, այժմ հետզհետէ նոյն վիճակին բերան է նախ ապրիլում։ սատրապան հայերը, բազմանալով թիւրիմացիի մէջ, սկսում են իրանց ձեռքը դնել մեր քաղաքի բոլոր թէ առևտրական, թէ արդիւնաբերական ճիւղերը, դառնում են տիրականներ, անշարժ կայքեր են վարձում, ձեռք են դնում այն բոլոր պարապմունքները, որտեղ խելքի դիմ է հարկաւոր....

Շատ ժամանակ չի անցնի, և մենք հաստատված ենք, ինչպէս բոլոր նշանակներից երևում է, որ սատրապան հայերը յետ կը մղեն թիւրիմացի հայերին, ինչպէս որ բանը մի ժամանակ յետ մղեցին ղրիմեցիներին, բայց չը կարողացան պահպանվել իրանց գրաբեռան մէջ, որովհետև սատրապիկ ընթացքում մուտք կը չունենար, քան թէ ոչինչ մի քանի պարկեշտներ պարծենալով ասում են մեր հոգևոր դպրոցի մէջ 150—200

ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՇԻՑ

25 յունվարի

Նոյեմբերի 26-ին, երեկոյեան պատուն, երբ տարեկան փոխադառնում էինք մեր վանաւառանները, հանդարտարար նստարանից եկեղեցու բակում, ես նկատեցի մի քանի անձինք, որոնք մոգովված էին մի փարված ծառի մոտ, ուր մի քանի մրջիւն մրջնիներ անդադար իրանց քանդերովը փարում էին մի փոս, որը նմանում էր մի գերեզմանի, ցնորամտաց մոմանարը, մի յոռեմարդ ձեռքին քանոնի իրատ էր այդ փոսի մէջ յորդորելով նրանց, որ գան ես հոգը փարվեն և դրանք և փորել, իսկ մրջնիները իրարանցումով մոմանարի խոսքերից և մի և նոյն ժամանակ փառաւ իրանց գլուխին, ասելի ես ասելի ստրատում էին իրանց ոչխարանոցը. հոգը մի սարէնանցի ստրելն փարված էր։ Իմ ներսերդրումիս նը յարմիցաս. այս առնարանից և ես բարանփելով իմ ընկերներից և մանկլով եկեղեցու բակը, միացա դրի իմանալ դորա պատմութը։ Սակայն քիչ յետոյ ասեցին մեր գարմանքը, երբ ես նրանցից միին հարցնելուց յետոյ, նեռանալ պատասխանն ստացայ։ «Ընդրայրը,—ասում էր նա,—այսոր առաւառանն գտնված է եկեղեցում սուրբ Ցանկրյաց ոսքի վրա (որը նոր բերված էր և բաց գրած էր եկեղեցում) մի քառքի մարդու մ. ստորագրութիւնառնը, որի վրա գրված եղել է յեռագոյ խոսքերը—Ամբոխի եկեղեցանանը, ասա այս շորրորդ անգամն է, որ իմ երազում, մի հրեշտակ գալով քեզ մոտ, ասում է որ նոցա գրված են մի մեծ մեղք, քանզի են ասուել կամել մի նշանաւոր ծառ, որը եղել է հանվանի մի ուրի նշխարների և սոսկալում էր բեռ ձեզ բացանելու որ պէտք է քացնվի այդ ծառի կողքը, ասնառելից հանվելու համար այդ ասուրի մասունքները և մի ասուրան, որի մէջ մկրտված է մեր մայր Ցանասրանիները. սակայն ես պատասխանեցի որ գաղջ չեն հասասայ իմ խոսքերին. այդ միջոցին նա բեռ ասուեց քառքի և գրեց, ապատանցաս. որ երբ չը լսեն իմ խոսքերին, այն ժամանակ ասասին կը պատժեմ քեզ քացրգացրց և քեզ եկեղեցանանաց։ Ես. այժմ ես կատարում եմ իմ պատասխանքիս քանդելով անդադար փարել տալ և հանել ասենանքանելին գրանը։ Ամենայն վիրջացրեց այդ միջոցին նա բեռ ասուեց քառքի